

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Mgr. Jany Brothánkové a soudců JUDr. Petra Průchy a JUDr. Tomáše Langáška v právní věci žalobkyně: **A. J.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, 225 08 Praha 5 - Smíchov, týkající se žaloby proti rozhodnutí žalované ze dne 9. 10. 2014, č. j. x, o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 2. 4. 2015, č. j. 16 Ad 88/2014 - 31,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 2. 4. 2015, č. j. 16 Ad 88/2014 - 31, **se ruší a věc se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobkyně podala dne 1. 6. 2014 žádost o přiznání starobního důchodu ke dni X. V ní požadovala uznat péči o dítě F. J., ode dne 1. 1. 1980 do zletilosti a o dítě J. J., od narození do zletilosti.

[2] Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“) ze dne 28. 7. 2014, č. j. x (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“), byla žádost žalobkyně o přiznání starobního důchodu zamítnuta pro nesplnění podmínek dle § 28 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění rozhodném pro posuzovaný případ (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), neboť ke dni X nedosáhla důchodového věku, který v jejím případě činí 61 let. Věk žalobkyně k uvedenému datu činí pouze 59 let a 8 měsíců. ČSSZ přihlédla k výchově pouze jednoho dítěte, neboť dobu péče o dítě F. J. mohla posuzovat až ode dne uzavření manželství žalobkyně s otcem dítěte F. J., tj. od 29. 8. 1987. Do dosažení zletilosti proto žalobkyně o F. J. nepečovala po dobu pěti let.

[3] Žalovaná rozhodnutím ze dne 9. 10. 2014, č. j. x (dále jen „napadené rozhodnutí“), zamítla námitky žalobkyně a potvrdila prvostupňové rozhodnutí. Žalovaná zdůraznila, že důchodový věk žalobkyně činí 61 let při zhodnocení výchovy jednoho dítěte J. J., a jelikož tohoto věku nedosáhla k požadovanému datu přiznání starobního důchodu dne X, nesplnila tím jednu z podmínek pro přiznání starobního důchodu. Vycházela ze znění § 20 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění, dle něhož pro zohlednění péče o dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů se musí jednat o dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem. Vzhledem ke skutečnosti, že zákon výslovně stanoví, že se musí jednat o dítě manžela, nelze žalobkyni zohlednit dobu péče o F. J. v době od 1. 1. 1980 do data uzavření manželství dne 29. 8. 1987. Pro účely řízení o starobním důchodu a snížení věkové hranice pro dosažení důchodového věku tak byla v souladu s platnou právní úpravou žalobkyni zohledněna výchova pouze jednoho dítěte, když do dosažení zletilosti F. J. o něj žalobkyně nepečovala alespoň po dobu pěti let. Z těchto důvodů žalovaná námitkám žalobkyně nevyhověla.

[4] Krajský soud v Plzni (dále jen „krajský soud“) k žalobě podané žalobkyní napadené rozhodnutí i jemu předcházející prvostupňové rozhodnutí zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení. Na základě rozsudku Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 4. 3. 1981, č. j. 11 C 57/81 - 15, kterým byl nezletilý F. J. svěřen do výchovy a výživy otce F. J., dále i z obsahu spisu opatrovnického oddělení sp. zn. 20P 129/80, a z výpovědi svědků M. K. (učitelka základní školy) a F. J., vzal soud za prokázané, že žalobkyně o tehdy nezletilého F. J. začala pečovat nejméně od května 1980. Žalobkyně tedy o něj pečovala až do jeho zletilosti více jak 10 let.

[5] Při rozhodování vycházel krajský soud ze znění ustanovení § 28, § 29 odst. 1 písm. f), § 54 odst. 1 a § 32 odst. 1 písm. b) a odst. 2 zákona o důchodovém pojištění a z obsahu rozsudků Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 2002, sp. zn. 2 Cao 16/2000, a Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 9. 2013, č. j. 3 Ads 134/2012 - 23. S odkazem na rozsudek Vrchního soudu v Praze uvedl, že žalobkyně zcela vyhověla dikci zákona, když skutečně vychovávala dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu. Zákon výslovně nepožaduje, aby manželství existovalo ihned od počátku výchovy. Zákonný požadavek, aby šlo o dítě manžela, je splněn i uzavřením manželství po začátku výchovy. Jelikož si žalovaná nesprávně vyhodnotila zjištěné skutečnosti, bylo řízení stíženo vadami, pro které soud obě rozhodnutí zrušil. Žalovaná dle krajského soudu *„výrazně pochybila a poškodila žalobkyni na jejích právech nepřiznáním požadovaného starobního důchodu od X podle § 28 zákona na základě její žádosti, která při započtení péče o F., syna zemřelého manžela, důchodového věku dosáhla dne X, neboť se jednalo o syna manžela, o něhož pečovala více jak 10 let, neboť ze znění příslušného paragrafu zákona nevyplývá požadavek, aby se po celou dobu péče jednalo o dítě manžela“*. Žalovaná tedy nesprávně vyhodnotila nashromážděné podklady pro rozhodnutí.

II. Kasační stížnost

[6] Žalovaná (dále jen „stěžovatelka“) napadla v záhlaví označený rozsudek krajského soudu kasační stížností, kterou opírá o důvod uvedený v § 103 odst. 1 písm. a) zákona č.

pokračování

150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), a navrhuje zdejšímu soudu, aby napadený rozsudek zrušil.

[7] Stěžovatelka považuje podmínku začátku osobní péče o dítě manžela pro účely stanovení důchodového věku za splněnou až uzavřením manželství, s hodnocením této otázky krajským soudem, který považuje za dobu péče o dítě manžela i dobu péče o toto dítě před uzavřením manželství, tudíž nesouhlasí. Nedošlo k naplnění podmínek § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění, přičemž soud citované ustanovení nevykládá v kontextu § 20 téhož zákona, které vymezuje pojem „dítě“ pro účely tohoto zákona. Stěžovatelka dle znění citovaných ustanovení považuje za nepochybné, že pro hodnocení péče a výchovy dítěte jiného než vlastního nebo osvojeného při posuzování nároku ženy z důchodového pojištění není postačující pouhé zjištění její faktické péče o takové dítě.

[8] Stěžovatelka nikterak nezpochybňuje skutečnost, že žalobkyně o dítě svého zemřelého manžela pečovala i v době před uzavřením manželství, a celková doba její péče o uvedené dítě tudíž přesahuje zákonem stanovenou dobu alespoň deseti let. Je však přesvědčena, že pro stanovení jejího důchodového věku lze přihlédnout k době péče až po uzavření manželství, neboť do té doby se nejednalo o dítě manžela, ani nebyly naplněny podmínky pro převzetí dítěte do trvalé péče. Z citovaných ustanovení zákona o důchodovém pojištění nevyplývá, že péči o dítě druhá lze stavět na roveň péče o dítě manžela. Pokud by takový úmysl zákonodárce měl, nepochybně by to v zákoně vyjádřil. Při aplikaci § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění tedy krajský soud nesprávně zohlednil obsah a účel § 20 odst. 2 téhož zákona.

[9] Závěrem stěžovatelka požádala o přiznání odkladného účinku kasační stížnosti, neboť v případě zrušení rozsudku krajského soudu, jemuž by v mezidobí předcházelo vydání nového rozhodnutí žalované, by došlo k situaci, že by vedle sebe existovala dvě opačná správní rozhodnutí v téže věci.

[10] Žalobkyně svého práva vyjádřit se k obsahu kasační stížnosti nevyužila.

[11] Usnesením ze dne 17. 6. 2015, č. j. 6 Ads 112/2015 – 18, Nejvyšší správní soud vyhověl návrhu stěžovatelky a odkladný účinek kasační stížnosti přiznal.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[12] Nejvyšší správní soud při posuzování kasační stížnosti hodnotil, zda jsou splněny podmínky řízení, přičemž dospěl k závěru, že kasační stížnost má požadované náležitosti, byla podána včas a osobou oprávněnou. Důvodnost kasační stížnosti posoudil Nejvyšší správní soud v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal přitom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž je povinen přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3, 4 s. ř. s.).

[13] Kasační stížnost žalované je důvodná.

[14] Pro nárok na starobní důchod má rozhodující význam doba pojištění a důchodový věk. Dle zákona o důchodovém pojištění je u žen důchodový věk závislý na počtu dětí

ženou vychovaných (§ 32 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s přílohou k tomuto zákonu).

[15] Podle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění *[p]odmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod je splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.*

[16] Dle § 20 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění *[d]ítětem se pro účely tohoto zákona rozumí dítě vlastní nebo osvojené, a pokud se dále nestanoví jinak, též dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů.* Podle § 20 odst. 2 téhož zákona *[z]a dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů se považuje dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem, dítě manžela, nemá-li druhý z rodičů rodičovskou zodpovědnost, a dítě manžela, zemřel-li druhý rodič dítěte nebo není-li znám. Za dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů se považuje dále dítě, jež bylo převzato do péče na základě rozhodnutí soudu, orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo dřívějšího příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče budoucího osvojitele nebo do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, a dítě, jež bylo převzato do péče na základě předběžného opatření vydaného v rámci řízení o svěřeni dítěte do výchovy (zvýraznění doplněno).*

[17] Zákon o důchodovém pojištění tudíž jako podmínku výchovy dítěte mající vliv na vznik nároku a výši starobního důchodu ženy stanoví osobní péči o takové dítě ve věku do dosažení zletilosti, a to po dobu deseti roků. Pamatuje ovšem i na případy, kdy žena nemohla podmínku péče o dítě po dobu deseti let splnit z vážných, objektivních důvodů. Jde o případ, kdy se žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku. Pak je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení jeho zletilosti alespoň po dobu pěti roků, pokud žena před dosažením zletilosti nepřestala o dítě pečovat. Platí to nejen pro dítě vlastní či osvojené, ale též pro dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů. Za „dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů“ se přitom rozumí dítě, u kterého je splněna některá z definic uvedených v § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. V posuzovaném případě je rozhodná definice, dle níž se jedná o *dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem.*

[18] Nejvyšší správní soud podotýká, že faktická doba péče žalobkyně o dítě manžela, Filipa Jakeše, není mezi účastníky řízení sporná. Stěžovatelka se však na rozdíl od žalobkyně a krajského soudu domnívá, že pro účely zákona o důchodovém pojištění lze tuto dobu uznat až od okamžiku uzavření manželství s otcem tohoto dítěte.

[19] Žalobkyně se ujala výchovy F. J. nejpozději od května 1980, kdy žila s jeho otcem jako družka a o dítě se společně s ním starala. Rozsudkem Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 4. 3. 1981, č. j. 11 C 57/81 - 15, který nabyl právní moci dne 15. 4. 1981, byl po rozvodu rodičů na základě dohody tehdy nezletilý F. J. svěřen do výchovy a výživy otce. S žalobkyní uzavřel otec dítěte manželství dne 29. 8. 1987.

pokračování

[20] Z citovaných ustanovení zákona o důchodovém pojištění, je zjevné, že osobní péče po dobu deseti, resp. pěti let, o nikoliv vlastní (či osvojené) dítě může být pro stanovení důchodového věku ženy vzata v úvahu, jen jde-li o dítě manžela (první podmínka), jemuž bylo toto dítě soudem svěřeno do výchovy (druhá podmínka).

[21] Stejnou otázkou, jež je předmětem sporu v nyní posuzovaném případě, se zabýval Nejvyšší správní soud již v rozsudku ze dne 20. 5. 2015, č. j. 10 Ads 66/2015 – 30, v němž vyslovil, že *„[s]plnění první podmínky – existence manželství – může být konstatováno až ode dne (platného) uzavření manželství (§ 1 a 3 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů). Shodně jako u druhé podmínky je zde rozhodná účinnost právního aktu zakládajícího právní vztah vyžadovaný ustanovením § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění“*. A dále, že *„legální definice dítěte převzatého do péče nahrazující péči rodičů v § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění obsahuje dvě podmínky; obě přitom musí být splněny kumulativně, nepostačuje splnění jen jedné z nich nebo jejich splnění postupné. Dojde-li ke splnění jedné z obou podmínek dříve, jako tomu bylo i v projednávané věci, lze konstatovat naplnění obou podmínek až v závislosti na splnění podmínky zbývající. Citované zákonné ustanovení zde nedává prostor pro volbu správnímu orgánu, od kterého data může každou z uvedených dvou podmínek považovat za splněnou, nýbrž z jeho znění jasně vyplývá, že obě podmínky jsou naplněny až účinností příslušného právního aktu“*.

[22] V citovaném případě Nejvyšší správní soud opřel své rozhodnutí o závěry vyslovené v rozsudku ze dne 10. 9. 2013, č. j. 3 Ads 134/2012 – 23, v němž se Nejvyšší správní soud zabýval otázkou splnění druhé z vymezených podmínek. Hodnotil zde, zda má být doba péče o dítě uznána již od počátku faktické péče o dítě, nebo až od okamžiku právní moci rozhodnutí soudu o schválení dohody rodičů o péči o dítě, jímž bylo dítě svěřeno do výchovy manžela. Přiklonil se k závěru, že *„převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů“ je založeno až účinností některého z úkonů uvedených v definicích ustanovení § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, zde tedy od právní moci příslušného rozhodnutí soudu. Ve věci sp. zn. 10 Ads 66/2015 proto Nejvyšší správní soud nahlížel na věc toutéž optikou, když konstatoval, že „[n]ení žádného důvodu, aby v případě druhé podmínky bylo její splnění vázáno na účinky příslušného právního aktu (soudního rozhodnutí), zatímco v případě podmínky první tomu bylo jinak a účinky teprve v budoucnu uzavřeného manželství byly vztahovány na dobu dřívější“, a dále že „[p]okud by pro naplnění pojmu „výchova dítěte“ ve smyslu § 32 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění bylo relevantní pouze splnění podmínky druhé spolu s naplněním podmínky osobní péče, jak uzavřel krajský soud, postrádalo by zcela smyslu zakotvení i podmínky první – existence manželství, což zákonodárce jistě nezamýšlel; naopak její uvedení slovem „manžel“ ve druhé definici v § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění (stejně jako ve třetí a čtvrté definici tohoto ustanovení) má význam. V opačném případě mohl zákonodárce tento pojem vypustit, resp. jej nahradit jinými pojmy nebránícími plnému zohlednění právě (jen) faktické osobní péče (osoby) o dítě“*.

[23] Na rozdíl od krajského soudu (který též odkazoval na rozsudek ze dne 10. 9. 2013, č. j. 3 Ads 134/2012 – 23) desátý senát Nejvyššího správního soudu v citovaném rozsudku vysvětlil, proč do jisté míry při posouzení předmětné otázky vycházel z rozsudku třetího senátu, a jak jej interpretoval, přičemž mu v tomto rozsahu nelze nic vytýkat. Naopak krajský soud bez dalšího konstatoval, že k předmětnému rozsudku přihlédl, aniž by

vysvětlil, jakými úvahami se řídil. Nejvyšší správní soud tak v nyní posuzovaném případě nemá důvodu se od již dříve vysloveného názoru jakkoliv odchylovat. I v rozsudku ze dne 28. 5. 2015, č. j. 7 Ads 277/2014 - 43, vymezenou otázku posoudil stejným způsobem, tedy že nelze „uznat dobu faktické péče předcházející splnění některé ze dvou podmínek vymezených v ust. § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, tzn., že se jedná o dítě manžela při splnění dalších podmínek“. Jelikož se tedy šestý senát Nejvyššího správního soudu ztotožnil s převládající judikaturou vyslovenou již dříve jinými senáty tohoto soudu, nepovažuje za důvod pro opačné posouzení věci ani odkaz krajského soudu na rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 2002, sp. zn. 2 Cao 16/2002, který dospěl k jinému závěru. Jmenovanou judikaturou zdejšího soudu byl totiž tento názor překonán, aniž by bylo nutné věc předkládat rozšířenému senátu dle § 17 s. ř. s. Nejvyššímu správnímu soudu vzhledem ke všemu shora uvedenému proto nezbylo, než napadený rozsudek zrušit.

[24] Nejvyšší správní soud pro úplnost dodává, že předestřený výklad se může vůči žalobkyni jevit na první pohled jako nespravedlivý, nicméně je jen na vůli jednotlivých osob, zda vůbec a kdy manželství uzavřou. Převzetí závěrů krajského soudu by nadto představovalo judikaturní interpretaci nerespektující jasný text zákona, a to aniž by pro takovouto *contra verba legis* interpretaci existovaly vážné a rozumné důvody. Může přitom nastat i situace, kdy žena o dítě pečující uzavře s jeho otcem manželství až po dosažení zletilosti dítěte, dokonce i bezprostředně před dosažením požadovaného důchodového věku. Uznání dodatečně uzavřeného manželství v jakémkoliv okamžiku by proto mohlo vést až k absurdním situacím, zákonodárcem zjevně nezamýšleným.

IV. Závěr a náklady řízení

[25] Nejvyšší správní soud tedy dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná. Proto podle § 110 odst. 1 s. ř. s. napadený rozsudek krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V novém řízení je krajský soud vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[26] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne krajský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 27. dubna 2016

Mgr. Jana Brothánková
předsedkyně senátu